

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto I.

V Celovci, 1. decembra 1881.

Štev. 12.

Viženčar.

Povest.

Spisal *Anton Koder.*

(Konec.)

VII.

Drugo jutro se prične velik lov na „Krvavci“, kakoršnega ni bilo in ga bajè ne bode kmalu več, akoravno še vedno lovci radi lazijo po v nebo kipečej strmini, osobito na severno-vzhodnej strani, od koder je tako zvano z grmovjem preraščeno sedlo na Grintovec. Tu je pravi pašnik srnam, divjim kozam in divjim petelinom.

Že pred solnčnim vzhodom se je dvignola lovska družba raz Viženč, kajti lov je bil namenjen divjim petelinom, in te moramo zalezti na vse zgodaj na gredéh in pod njimi čakati, da jamejo, ko se dani, klicati svoje pute. Petje in ljubezen jih stori slepe za zvunanjo nevarnost.

Lovci so hodili s prva skupaj, a prišedši do križke pastirske kočè, razdelili so se v tri oddelke, izmed kterih je imel prvi nalogo ob levej strani Krvavca prodreti proti višini, drugi v sredi navpik in zadnji ob desnej proti vzhodu.

Prvi oddelek je imel najbolj težavno pot, a tudi najbolj ugodni kraj za lov na peteline. Ondi je namreč najbolj obraščena stran in vetrov prosta. Stoletni borovci in mecesni stojé ondi s svojimi krivimi životi in razmršenimi glavami, kar dela to stran Krvavca najbolj divjo in romantično. Tudi razgled od tod je prekrasen proti gorenjskej strani in v nebo kipečemu Triglavu.

Vendar lovci niso ravno navdušeni občudovalci takovih poetičnih prizorov, in posebno tu bi jim bilo mnogo ljubše, ko bi ne bilo tako zvanih drčè, to je širokih zarez v goro, ktere so naredili hudourniki, ki so trgali grmovje in drevje s koreninami vred ter je odnašali v strašne prepade. Te drčè ovirajo hojo ob Krvavci in so povrh jako nevarne. Že več potov se je namreč pripetilo, da se je utrgal pod živalijo ali človekom

ob takej drči peščeni plaz in se valil z njim vred v prepad ter ga pokopal v grob, iz kterega ni rešitve.

O tem so bili sicer lovci dobro podučeni, a motilo jih je malo. In zaradi tega se odpravijo tudi danes trije izmed najpogumnejših lovcev, med njimi cesarski princ ob drčah proti višini, kjer si hočejo poiskati stališč za čakanje. Srečno so prelezli dve najširji drči, pred tretjo se ločijo. Tu je bil jako ugoden prostor, in tega si odbere cesarski lovec, namreč pod širokim mecesnom na robu tretje drče, tovariša pa odideta nekaj streljajev dalje navpik proti višini.

Med pôtem so že zasledili peteline, in zdajci ko so komaj dospeli na stališča, jeli so se oglašati.

Cesarski princ je bil najbolj srečen izmed svojih tovarišev. Komaj je uredil svojo puško, zafrfetalo je že v vejah nad njim, petelin se je preselil z enega vršiča na drugega in glasno zapel.

„Pok“ — in padel je od veje do veje na tla tik roba peščene drče. Vesel plane lovec kvišku, hiti brez skrbi za njim, spozabi se nevarnosti in gorjé! — ko stopi krepkih korakov na rob, utrga se peščeni plaz ter odnese njega in lovski plen v gorsko zarezo in dalje po njej v neizmerno globino.

Smrtna tihota nastane potem. Kakor da bi bil pok puške splašil vse ostale peteline, ne oglasi se nobeden več, dà ostala lovca jameta polagoma kleti in se dolgočasovati na svojih stališčih, povrh pa tudi nekoliko zavidata svojega imenitnega lovskega tovariša, ki je imel srečo, kakor je naznanjal strel.

Ko se jame solnce vzdigovati izza grintovčevega prigorja, znamenje da je za danes petelinov lov končan, zapustita lovca svoja prostora ter odideta proti nižjemu stališču nadvojvode. Vendar čuden pogled! Ko dospeta na njegovo mesto, najdeta ob robu drče klobuk, petelinovo perje, — tovariša pa nikjer. S početkoma mislita, da je odšel princ na kakovo drugo stališče v obližji, zaradi tega preiščeta trobéc in kličóč okolico, a zastonj. Vrneta se in strah ju prešine, ko zapazita ob prepadu, kjer je ležal klobuk, odrušeno peščeno zemljo, kakor da bi bil kdo stopil tja in bi se bila ona utrgala in zdrčala v prepad. Tudi borovčeva korenina, ki je segala po pesku ob drči, bila je, kakor se je natanko videlo, odlomljena. Kdo bi bil storil to v tej samoti in iz kakega uzroka? Kdo bi bil dosegel globoko v prepad moleči konec? Vsa ta znamenja so vzbujala lovcema strašne misli, kterih si niti drug drugemu razodeti nista upala. Posled vzklikne starejši krepki možak: „Gorjé, tu se je zgodila nesreča, naš visoki gost je nedvomno padel v prepad.“ Ko kliče potem eden z lovskim rogom izgubljenega lovca, leže drugi na trebuh ter se nagne čez rob prepada, da bi se prepričal o resnici strašne slutnje, a bilo je zastonj. Trnjevo grmovje je zaviralo izgled v globino. Zaradi tega jameta oba trobiti na

svoje rogove in klicati raztresene lovske tovariše po Krvavci. Predno mine ura, zbrana je lovska družba ob prepadu.

V tem trenutku izgine tudi zadnji up, da bi bil zašel ali se izgubil princ na gori, kajti nikdo prišlih ga ni videl, nihče ni čul o njem.

„Ponesrečil se je,“ čuje se kakor eden glas. „V prepadu je, hitimo, pomagajmo mu!“ kliče drugi in tretji, ozirajoč se ob drči v neizmerni prepad.

Med tem ko se posvetujejo prestrašeni lovci o tem, kako in kaj je storiti, čuje se od daleč moška stopinja. Veselja zarudé vsi, kajti nihče drug kot princ mora biti, a ko se upogne bližnji grm in izza njega stopi mlad, krepek človek v gorjanskej opravi, izgine nenadna radost. In kakor da bi se bil poslednjega tudi prišlec prepričal, ali pa kakor da bi mu ne bili povšeči tuji lovski obrazi in njihova, sicer priprosta lovska, vendar boljša obleka, kakor jo nosijo navadni lovci, obstoji ta pri tem pogledu, lahna bledina mu spreleti zagorelo čelo, in ko si popravi kodraste lase, privzdigne malo klobuk z zakrivljenim peresom, kakor da bi hotel lovce pozdraviti, in reče: „Ne zamerite, jaz sem čul nenavaden šum ob prepadu ter mislim, da se je zopet kakova svojeglava koza prekucnola v prepad in svoje štiri za vse čase v nebo pomolila; zaradi tega sem mislil: Poglej in zgrabi jo za rep, če se da, bode pa križki baron nekaj grošev plačal za njo, če letos sèm na lov pride.“

Izgovorivši zopet nekoliko za klobuk zgrabi in hoče molčé oditi.

A lovec, ki je ob robu prepada klečal in premerjal, kako bi se moglo v globino priti, zakliče:

„Jastreb bi moral biti, ki tu doli pride, pa ne človek. Glavo in vse premoženje stavim, da brez vrvi ni mogoča rešitev.“

Te besede, ki jih je slovenski govoril neki nižji lovec, razumel je prišlec in hitro postal, kajti lovska družba ni odgovorila njegovemu opravičevanju, ker ga morda ni umela ali pa ni hotela umeti. Tudi ga je osrčil izrek o stavi na glavo in premoženje.

Zaradi tega poreče: „Če vam je petelin ali kaj drugega v prepad padlo, trudite se zastonj, a jaz vam ga poiščem za eden petak, če ni drugače. Jaz sem vaje takovih drč bolj kot široke cesarske ceste, akoravno je ta križka drča pravi hudič, mnogo koz in ovac je že požrla.“

Izgovorivši pristopi nepozvan k lovecu, ki je iz jermenja na puškah in nekih vrvic, ktere so lovci slučajno pri sebi imeli, vrv pletel, zasmeye se in pravi:

„To ni nič, vam povem. Če hočete po tem v prepad, motite se. Desetkrat tako globok je kot to pletenje, povrh bi se jaz po takej vrvi nikdar ne spuščal doli. To bi še mačke ne držalo, ker ne znate vezati in ne umete, kako se vozli delajo. Jaz vam pravim, da grem brez vrvi rajši doli, če poveste, kako in kaj.“

Lovec, ki je doslej v to delo zamišljen le na pol prišleca poslušal, o katerem je bralec že gotovo uganil, da je bil Janče raz Viženč, povzdigne pri zadnjih besedah glavo in pravi:

„Fante, ako je tvoj pogum res v primeri z jezikom, ki brez potrebe sodbo dela, pa ti zveži ta posamezna vezila, a to ti povem, da v globino moramo, kajti sam cesarski princ se je ponesrečil v hudimanovem brezdnu, ki je tako, kakor da bi se v pekel hodilo po njem.“

Janče čuvši o cesarskem princu, ktereга ime mu je bilo znano že iz prejšnjih let, ko je tudi nekđaj lovil s križkim baronom po planinah, vzame jermenje in vrvi lovecu iz rok, uredi jih sam, kakor se mu dozdeva prav, potem pa zgrabi svojo dolgo z železom okovano gorjačo in reče: „Tako, zdaj pa glejte, kako se po drčah v prepade hodi. Pa to vam povem, za vsakega bi ne lezel v to gadje gnezdo, a za cesarskega princa in povrh tako dobrega, kot je ta tu notri, kakor trdite, izplača se trud. Ko bi me pa ne bilo več iz te luknje, nič škode zaradi tega, jaz sem svoj račun sklenol s svetom doli v dolini, le ko bi mimo Viženčarja v mesto domú hodili, Cilji povejte, da jo nekdo iz planin pozdravlja, ona vas bo že umela kdo.“

Tako je govoril Janče, zgrabil vrvi, stopil na rob prepada, preskočil raz njega na nasprotno stran, obraščeno z večjim grmovjem in se sprememši spuščal v globino ter v njej kmalu izginol.

Zdaj še le je zanimal gosposke lovce pogumni mladeneč in njegovo govorjenje, in ugibati so jeli, kako in kaj, ter uganili posled, da mora biti ali divji lovec ali begun, kajti navaden človek bi po takovem potu brez primernih sredstev ne stavil življenja v največjo nevarnost.

Med tem je prodiral Janče vedno globje v prepad. Kedar ni pomagala vrv, opiral se je na gorjačo ali pa s kolena ob skalovje, ali si delal s težko okovanimi črevlji stopinje v peščenih stenah.

Kmalu potem zapazi na grmu kos sive suknje in krvav sled ob skali. „Motili se niso lovci, ponesrečil se je princ, če je bil v resnici on med njimi,“ misli si.

Poslednje mu podvoji pogum. Kakor divja koza pleže dalje in kmalu potem zagleda človeka, ki se je ujel, kakor je videti, ob grmu, ktereга se oprijemlje z obema rokama.

Zdajci se mu približa ter spozna, da je tu zadnji čas rešitve, kajti lovec, že prileten, sivolas gospod, krvavel je raz rok in obraza, in ko bi ga bile zapustile moči, da bi bil moral izpustiti grmovje, bil bi nedvomno izgubljen. Pod njim se je pričela največja strmina in na dnu so ležale v stoletjih in stoletjih po nevihti in hudournikih odtrgane skale.

Ne prašajoč kako in kaj, poda Janče lovecu vrv in pristavi: „Zdaj pa le dobro držite, potem pa brez skrbi! Navzgor ne bode sile.“

Na tak način pomaga mladeneč nesrečnežu najprej na oni prostor,

kjer je sam stal, in reče potem: „Zdaj pa sedite tu in počijte, trédni in oslabeli ste, kakor vidim. Za najin pot je potreba vseh močij.“

In v resnici zdaj še le spozna tudi princ, da je bil zadnji čas, da se mu je približal rešitelj, kajti sam je bil preslab, da bi si bil pomagal iz tega strašnega položaja, v katerem je že stokal pol ure. Kaj tudi potem, kdo bi ga bil vodil dalje? Zaradi tega pravi: „Hvala ti, pogumni mladeneč! Kdo ti je povedal, da sem tu, in kako si se potrudil ravno ti v globino, akoravno sem pričakoval ktereга iz svoje družbe.“

„To je prav naravno, povem vam, milostljivi gospod princ, če ste res vi tisti, in me niso nalagali možje gori na višini, ki so oblečeni po lovsko, a brez zamere, pravi lovci in kaj prida niso, sicer bi ne bili javkali ondi, da se je ponesrečil nekdo izmed družbe in jermene in vrvi skupaj vezali, kakor otrobe.“

Povem vam, stokrat bi bili vi tu lahko poginoli, predno bi se bil kdo izmed onih upal za vami, kajti pri nas v gorah še ni učena in gosposka glava vse, temveč poguma in krepke roke je potreba, nič drugega. Pa brez zamere, vam pravim še enkrat, milostljivi cesarski princ, jaz le govorim tako, da svojo jezo spustim nad onimi vašimi tovariši, ki bi bili svojega prijatelja pustili v nesreči zaradi bojzljivosti in brezumnosti.“

Tako je obiral Janče, vesel in ponosen svojega dobro pričetega posla, gosposke lovce in potem ovil vrv okoli života cesarskega princa, ki se ni razven malih prask na obrazu in rokah poškodoval, in pravi: „Zdaj pa dalje za mano! Poskusiva, kako se bode dalo priti iz te hudičeve jame!“

Izgovorivši se opre v gorjačo in oprijemajoč se za korenine in skalo, pleže krepko dalje. Se vé da ravno spreten ni bil imenitni lovec v hoji, ali pomagal si je vendar ob vrvi dalje, in kjer je bilo najbolj strmo in nevarno, hitel je Janče naprej, poiskal trdnega stališča in potegol potem princa s svojima korenjaškima rokama za seboj.

Tako se jima posreči, da polagoma prekoračita najbolj nevarne kraje, in v tem hipu ju tudi zapazijo lovci na višini, in nepopisljivo veselje in pozdravi se čujejo.

Nekaj trenutkov pozneje stopita na varno zemljo, in čudeča ter srečo voščeča množica ju obspé.

„Meni ne voščite, le tega pohvalite!“ pravi cesarski princ smeje se, a poznal se mu je prestani strah na obrazu.

„Takovih lovcev, kakor je moj rešitelj, bi potrebovali na petelinovih lovih,“ nadaljuje princ potem. „Povem vam, za las je viselo moje življenje.“

Nato podá Jančetu desnico rekóč: „Pravi korenjak si od nog do glave. Vendar od hvale nimaš nič, povej kdo si, da si vem zapomniti

ime svojega rešitelja, in ako si v zadregi, pridi k meni, ne bodem te pozabil!“ Izgovorivši stisne nekaj cekinov Jančetu v roko.

„Preveč je to, milostljivi princ, in kaj hočem s tem. Na planinah ne rabim zlata in v doline ne smem. Tudi ta gospod tu je stavil prej vse premoženje in trdil, da ne pride nikdo v prepad. Jaz bi lahko terjal zdaj obljubljeni, a kaj hočem. Ako vam je pa moja pomoč v resnici draga, povejte presvetlemu cesarju, kako krivico dela gosposka pri nas na Viženčah, da sili v vojake edinega sina in ga preganja po gorah, kakor volka in medveda. A dobila ga ne bode živega, dokler naše gore stojé. Vojakom ne bode služil Viženčarjev Janče, ker čuti v srci, kaj je prav in kaj ne. Tako naznanite milostljivemu cesarju in mu povejte, da ga ponižno prosim odpuščenja, in on, upam, mi bode odpustil, saj pravijo, da je dobra ura sama in ima srce za vse, tudi za nas uboge gorjance tu, samo da ne vé vsega, in ne more storiti vedno kakor bi hotel.“

Tako je govoril z navdušenjem mladeneč, in med tem ko so se lovci strmé pogledovali, dvignol je klobuk in za grmovjem izginol.

VIII.

Bilo je kake dve leti pozneje. Po vsej širokej Avstriji se je razširjala kakor blisk novica, da je položil cesar Ferdinand s priimkom „dobri“ cesarsko žezlo iz rok in da je na njegovo mesto stopil Franc Jožef prvi. Velike svečanosti so se obhajale zaradi tega po vsem cesarstvu. Po vseh cerkvah so bile na dan slovesnega kronanja sveta opravila, združena z zahvalno pesnijo. Tudi sivolaš župnik one fare, h ktorej se je prištevalo vižensko posestvo, oznanil je prejšnjo nedeljo raz prižnice, da se bode praznovala ta in ta dan v tednu redka slovesnost novega kronanja, ter zapovedal svojim poslušalcem, naj se v obilnem številu udeležé te službe božje in naj združijo z njim svojo molitev za novega cesarja. In farani pokorni in vedno ubogljivi svojemu častitemu duhovnemu pastirju, ki je pol fare krstil, ki ima svetovalno ali tolažilno besedo za vsakega izmed njih, prišli so v celih procesijah iz najbolj skrajnih vasij in najsamotnejših koč na gorah isti dan molit v farno cerkev.

Ginljivo je bilo poslušati pobožnega župnika, kako je povzdignol po svetem evangeliji svoj glas in razlagal pomen današnjega dne. Z živimi besedami je slikal zasluge in dobrote odstopivšega cesarja z imenom „dobrotljivi“, a pozabil tudi ni opominjati k zvestobi in udanosti njegovemu nasledniku Francu Jožefu, še tako mlademu vladarju, saj je iz iste cesarske rodovine, saj je že pokazal v najprvej mladosti, da kinča tudi njegove prsi blago, občutno srce, ki vse svoje po veri, narodnosti in zvanjih okoliščinah različne narode z enako ljubeznijo objema.

„V prepričanje tega,“ pristavil je župnik potem, „pokazal je naš

655

milostljivi novi cesar že prvi dan svojega vladanja, kako ljubi svoje ljudstvo, kajti razglasil je celo vrsto pomiloščenj kaznjencev zaradi mnogovrstnih pregreh. Tudi naše, akoravno tako oddaljene in majhne fare ni bil pozabil premilostljivi cesar, kajti naznanjam vam preveselo novico, ki bode posušila toliko grenkih solz in utolažila toliko plakajočih sre, da je tudi tukajšnjim jetnikom odpuščena daljna kazen in da so jih že včeraj izpustili iz ječ; še danes se bodo z vami veselili in molili za blagor svojega premilostljivega vladarja.“

Nato je imenoval imena srečnih pomiloščencev in v prvi vrsti ono Viženčarjevega Jančeta zaradi uboja. Smrtna tihota je nastala med tem, a trenotek pozneje se je čula glasna molitev pobožnih. Svetle solze so igrale marsikteremu v očesu, a ne solze žalosti, temveč redke solze veselja in hvaležnosti. Vmes pa so donele orgle, zahvalna pesen je odmevala. Dà to je bil vzvišen, ginljiv prizor v vaškeji cerkvi.

In kdor bi bil med tem natančno opazoval zbrano ljudstvo, zagledal bi bil v kotu pri stranskem oltarju klečéčo deklico in bil bi videl, kako globoko jej segajo župnikove besede v srce. Pri imenovanji prvega pomiloščenca pa bi se bil prestrašil, kajti deklica je zbledela in zarudela v istem trenotku ter omahnola na obraz. Bila je Cilja raz Viženč.

Ko je bila služba božja končana, odide ljudstvo iz cerkve in se razkropi na vse strani, pogovarjajoč se o cesarskeji milosti. Cilja pa še ostane dalje v cerkvi, gre pred veliki oltar in ondi na kolenih tiho moli. Še le ko poldne zazvoni, glasno in mило kakor vselej, zdrami se iz svoje molitve in hiti skozi stranska vrata na prosto. A prišedši tja ogleduje si križe po grobih okoli obzidja, spominjajoč se nekoga, ki že drugo leto počiva ondi, kjer zeleni in cvete vsako leto dišeči bezeg in kjer stoji zapisano na železnem pozlačenem križi:

„Tukaj počiva: Miha Gaber, po domače Viženčar, rojen na Viženčah 15. maja l. 1780., umrl 1. aprila l. 184—. na planinah nagle in nesrečne smrti. Bog mu daj večni mir!“

Tjekaj hiti deklica in poklekne na grob, pokropi ga z blagoslovljeno vodo, prekriža ter križ poljubi nad njim.

Ko je že dolgo molila in si marsiktero solzo raz lica obrisala, vzdihne glasno: „Oče, zakaj vam ni bilo dovoljeno učkati današnjega dne, ko je pomiloščen naš Janče. O to bi bilo lepo, to bi bilo veselje! Gotovo bi bilo pozabljeno vse, kar je bilo, in midva bi vas bila nosila na rokah in vas —“ poslednjega stavka še ni končala, ko jo nekdo od zadi za ramo prime, prejšnji stavek končujoč —: „in vas ljubila in vam odpustila.“

Deklica zbledi, in v istem trenotku poklekne tudi prišlec na grob poleg deklice, rekóč: „Cilja, ne straši se, prost sem kazni in vojaščine,

milostljivi cesar se me je usmilil. Prosil je za me cesarski princ, ki sem ga iz brezdna rešil.“

Ko pomolita Cilja in Janče še nekaj očenašev za rajnega očeta, zapustita z desno v desni pokopališče in se napotita proti domu. Vaške ženice in možakarji pa, ki so ju pri oknu sedéč videli korakati skozi vas, zrlí so radovednega lica za njima in pripovedovali v krčmi potem, da bode na Viženčah zdaj kmalu ženitovanje.

„Ni je nesreče brez sreče, ljuba Cilja,“ pravi Janče, ko z deklico po strmini skozi gozd proti Viženčam koraka in več potov postoji, kakor da bi se svojega domovja ne mogel dovolj nagledati. Potem ko oba na polomljen borovec sedeta, nadaljuje! „Ti ne veš, Cilja, kakovo nepopisljivo gorjé sem si domišljeval, ko sem si gori v planinah nogo izpahol in obležal ob potu, kjer so me zasačili potem kakor po naključji biriči. Svoboda mi je bila črez vse. Verovati nisem mogel, da mi je mogoče le teden dnij živeti zaprtemu v zaduhlem obzidji. In zdaj je končano vse.“

Izgovorivši dvigne v zrak veselo klobuk in zavriska, da gore odmevajo, potem pa pristavi: „Cilja, ti si bila in si še moj angelj varuh. Povem ti, ko bi tebe ne bil imel, ne vem, ali bi sedela midva danes tu, — ali bi ne bili že davno snedli moje truplo črvi in krokarji v prepadu, saj bilo mi je sem ter tja tako, ko me je preganjal svet in zapustil celó lastni oče, da mi ni bilo živeti več. Kolikokrat sem hodil tedaj ob robu najvišjih skal in meril z obupnim pogledom, ali je globja moja žalost kot strmina tu doli, ki bi me lahko rešila v malo trenutkih vsega, kar me teži, kakor skala na prséh. A vselej mi je dejalo nekaj v srci, ne stori tega, kaj bode dejala Cilja, kterej si obljubil zvestobo; trpi in počakaj, pa mine vse. In storil sem tako. Hitel sem na najvišji vrh, od koder sem videl iz visočine streho rojstne hiše, in neko nepopisljivo hrepenenje se mi je zopet zbudilo po domu in tebi.“

Izgovorivši poobjame Janče svojo tovaršico ter jo iskreno poljubi, a deklica mu odgovori: „Janče, danes ne smeva biti vesela, kakor bi lahko bila, kajti ti ne veš, danes je smrtni dan očetov. Dozdeva se mi, kakor da bi bili še le včeraj umrli, a od tega bode že kmalu leto dnij. Bilo je v soboto jutro, ko prihiti stara Mreta iz Jagosceve planine v enej sapi na Viženče, vije z rokama in pravi:

„O usmiljeni Jezus, Cilja, očeta je ovčarski pes našel mrtvega med skalami; pricvilil je domú in me vlekel za obleko, naj grem za njim. Hitela sem kolikor sem mogla, in sultan mi je v veselih skokih kazal pot. Prišedši na rob, kjer skale v prepad visé, ozrem se med pečine in ondi zagledam v krvi ležati očeta in njegovo puško visečo ob grmovji.““

Janče, povedati ti ne morem, kaj je bilo potem. Ko sem se zopet zavedela, ležali so oče na mrtvaškem odru, in ljudje so od daleč in blizu prihajali mrliča kropit.“

Tihota nastane potem. Kakor da bi si ne upala razodeti drug drugemu natančnejših mislij o uzroku tako nagle smrti, vstaneta in korakata dalje proti višini. Čez nekoliko pravi zopet Cilja:

„Janče, moliva zá-nje, drugega ne moreva storiti. Saj sva morda tudi midva kriva nesreče v naši hiši. Kar so se sprli s teboj, poznati jih ni bilo več. Domovja so se ogibali in ljudij. Cele dni so ostajali na lovu. In še dan pred smrtjo sem jim prigovarjala, ko so se odpravljali na lov: „Oče, ostanite danes domá! Bolni ste, ker ste tako blede, in jaz sem imela v noči tako čudne, strašne sanje.““ In pokleknola sem potem in jih prosila, naj ubogajo, a bilo je zastoj. Vendar prijazni so bili z menoj, kakor dolgo ne poprej, tako kakor nekdej, saj veš, ko sva bila še otroka. Odhajajoč so dejali: „Cilja, ko bi se enkrat v resnici ne vrnol več, ne skrbi za me. Po meni ne bodo mnogi prašali.““ Ko me zalijo solze pri teh besedah, podajo mi roko, rekóč: „Ne jokaj! Jaz vem, da bi bilo lahko drugače pri nas. Zdaj je prepozno. Pokoril sem se dovolj zaradi tega mislim in moj sin z menoj. Reci mu, jaz ga ne bodem videl več, da naj mi odpusti, če more —.““

To so bile zadnje besede.“

Tihoto, ki je nastala, pregnal je črn kosmatinec, viženski pasji čuvaj Turko, ki je zdajci z velikanskimi skoki prihitel svoje mladej gospodinji nasproti, a zagledavši Jančeta, postal je in zarenčal. Več ni poznala nekdanja zvesta žival svojega prijatelja. A ko zakliče Janče kosmatina po imenu, pomladi se Turku spomin, in to je bilo veselje, skakanje in poljubovanje, kakoršno se praznuje, kedar se povrača težko pričakovan prijatelj iz tujega domú.

IX.

Makega pol leta pozneje je bilo na Viženčah veselje, kakoršnega še ni bilo in ga bajè ne bode več. Smrekovi mlaji so stali pred Viženčarjevo hišo in gori nekoliko višje pod stoletnim širokovejatim orehom je nabijal stari hlapec Luka izposojene crkvene možnarje in streljal na čast novemu zakonskemu paru, nasledniku starega Viženčarja. Cilja in Janče sta praznovala svojo ženitev. Celó sivolas farni župnik je bil med veselimi gosti, ki je, ko je dokipelo veselje do vrha, napil tudi cesarju na zdravje, kar še kmetje nikdar niso čuli, a umeli so zakaj, in pristavił je naposled: „Še lepše bi bilo lahko danes tu, ko bi bil še nekdo drug med nami. A tako je moralo priti. Napijmo tudi njemu v spomin in recimo: Bog mu daj večni mir!“ —

Dolgo je že, kar se je praznovala ta ženitev, in ženin Janče je danes sivolas starec, vižensko mater Ciljo pa so že pokopali pred desetimi leti.

Vselej kedar me zanese mila osoda v domovje, obiščem gorenjske

planine in med njimi Krvavec blizu Grintovca, ki mi budi toliko prijetnih mladostnih spominov.

Bilo je pred tremi leti. Vesela družba je korakala o potu svojega obraza vrh v nebo kipeče planine ter sklenola odpočiti si v senčnem zatišji pri tako zvanem viženskem znamenji.

Prišedši tja našla je le ostanek črvivega križa na starem mestu, ostalo je treščil vihar ali — morda hudobna človeška roka v vrtočlavi prepad. Ob tem robu se je namreč ponesrečil nekdanji Viženčar, ali kakor so trdili nekteri, planol je sam v globino. Govoril sem potem s sivolasim Jančetom ter mu naznanil, da mislim postaviti jaz njegovemu očetu in njemu drug spominek — v tej povesti. Smejal se je in pristavil:

„Le zapišite, kako je bilo, če hočete, saj jaz ne bodem čital, ker se nisem nikdar učil, kakor se današnji svet, ki je ves učen in drugačen, a povem vam, za vso tisto vednost bi ne dal svoje priproste domačije tú v gorah, ki mi je ostala tako ljuba kot nekdej in katero sem se učil ljubiti v nesreči. Tako popišite povest na Viženčah in resnico bodele povedali.“ —

Ivéri.

Dejanje vsegdar nam plemenito
In vsemu svetu bodi očito,
Ogíbljimo se ovínkov povesodi,
Poštenost po cesti plani hodi.

Če s praznima k njim ne prideš rokáma,
Prisrčno te bodo ljudjé vzprijéli,
A da sicer si prijaznost sama,
Prihoda so tvojeга menj veséli.

Naj sveti Miklavž vse tajne želje
Uslišati hoče deci v veselje,
Oj, koliko móžu svetemu pôsla!
Lehkò raztovóri močnega ôsla
Pred sleherno hišo, a dečki, deklétca,
Ne vém, da vsi hvalili bi svétca.

Odrásčeni boljši nismo ljudjé:
Željâ prešérnih je polno srcé;
A naj nam sreča vse izpolníla,
Zahvale malo od nas bi dobíla.

Prijatelj, življenja se modro veséli,
Samó od svetá premnogo ne žéli,